

ВИЩА ШКОЛА

УДК 378.796.071.4

С. В. ГУМЕНЮК

ОПИТУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті проаналізовано результати опитування викладачів щодо формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури та використання інноваційних педагогічних технологій у процесі їх фахової підготовки. Виявлено, що педагоги одноставні в тому, що формування продуктивного педагогічного мислення та використання інноваційних педагогічних технологій є доцільним і важливим у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Опитування викладачів, які безпосередньо беруть участь у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури сприяло не тільки з'ясуванню ситуації, а й широкому обговоренню основних проблем та визначенню ефективних шляхів удосконалення практичної роботи щодо підвищення якості формування продуктивного педагогічного мислення.

Ключові слова: продуктивне мислення, учителі фізичної культури, опитування, викладачі, інноваційні технології.

Реформування системи освіти України спрямовано на зміни в професійній підготовці педагогів. Одним із основних напрямів інноваційних освітніх процесів є вирішення проблеми формування особистості сучасного вчителя, який би зміг самостійно та продуктивно мислити, приймати швидкі й адекватні рішення, орієнтуватися в мінливих ситуаціях, виявляти творчу ініціативу. Для його виховання освітня система потребує мобільного, відкритого до інновацій, компетентного фахівця.

Сучасне суспільство вимагає постійного зростання компетентності майбутніх учителів фізичної культури, що зумовлює необхідність пошуку нових шляхів їх усебічного вдосконалення. Успішне формування педагогічного мислення сприятиме майбутньому вчителю фізичної культури органічно включитися в педагогічну роботу й розпочати практичне застосування наукових знань і вмінь у процесі самостійної професійної діяльності.

Проблемі формування педагогічного мислення у підготовці майбутніх учителів фізичної культури присвячено праці В. Бойченка [2], І. Гринченка [3], Є. Куоні [4], Л. Сущенко [5], Б. Шияна [6] та ін. На сьогодні наявні науково-педагогічні дослідження та розроблені на їх основі методичні матеріали є актуальними, але не забезпечують повне розв'язання цієї проблеми.

Зважаючи на вищезазначене, **метою** статті є з'ясування стану формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізи-

чної культури та використання інноваційних технологій у процесі їх фахової підготовки.

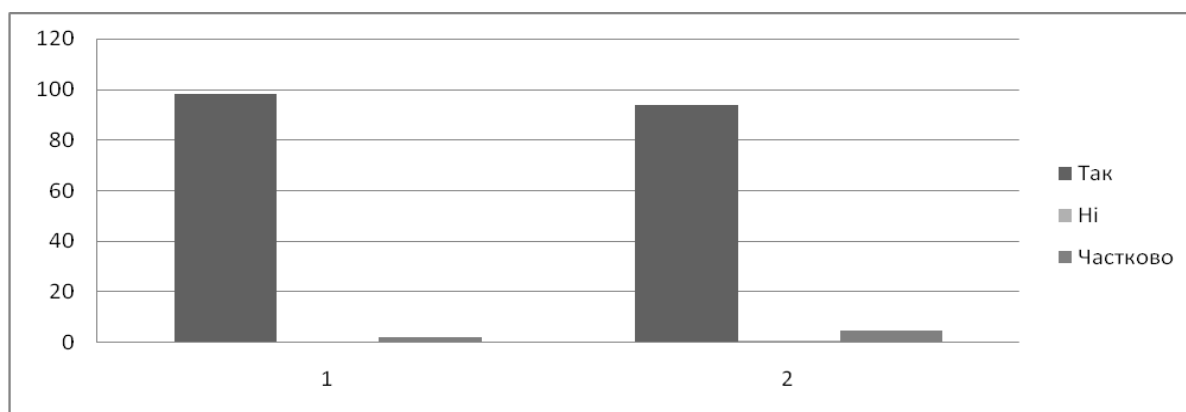
Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, анкетне опитування, спостереження та бесіди.

Для з'ясування реального стану формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури та використання інноваційних технологій у процесі їх фахової підготовки було проведено групове анкетування. Розроблена анкета була анонімною та включала питання закритого й відкритого типу. В анкетуванні взяли участь 100 викладачів: інституту фізичного виховання і спорту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; факультету фізичного виховання Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; факультету фізичного виховання Запорізького національного університету; факультету фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; факультету фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету.

Опитування викладачів, які безпосередньо беруть участь у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури, сприяло не тільки з'ясуванню ситуації, а й широкому обговоренню основних проблем та визначенню ефективних шляхів удосконалення практичної роботи щодо підвищення якості формування продуктивного педагогічного мислення [1].

Узагальнено результати відповідей викладачів щодо професійного мислення студентів (рис. 1) і виявлено, що педагоги одностайні в тому, що формування продуктивного педагогічного мислення є доцільним і важливим у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Так, 98% опитаних вважають за доцільне приділяти необхідну увагу формуванню такого виду мислення, 2% частково підтримують це твердження. На важливості для майбутніх вчителів фізичної культури продуктивно мислити та приймати ефективні й адекватні рішення в навчально-виховному процесі наголошують 94% студентів, 5% частково погоджуються і 1% заперечує цю думку. Така одностайність щодо формування продуктивного педагогічного мислення вказує на розуміння викладачами важливості цього компонента педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в їх подальшій професійній діяльності.

У процесі дослідження ми вважаємо за доцільне визначити ставлення викладачів до репродуктивного і продуктивного мислення. У відповіді на запитання анкети: "Якому виду професійного мислення необхідно приділяти більшу увагу в процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури?" 72% викладачів фізичного виховання надали перевагу продуктивному мисленню і лише 28% – репродуктивному.

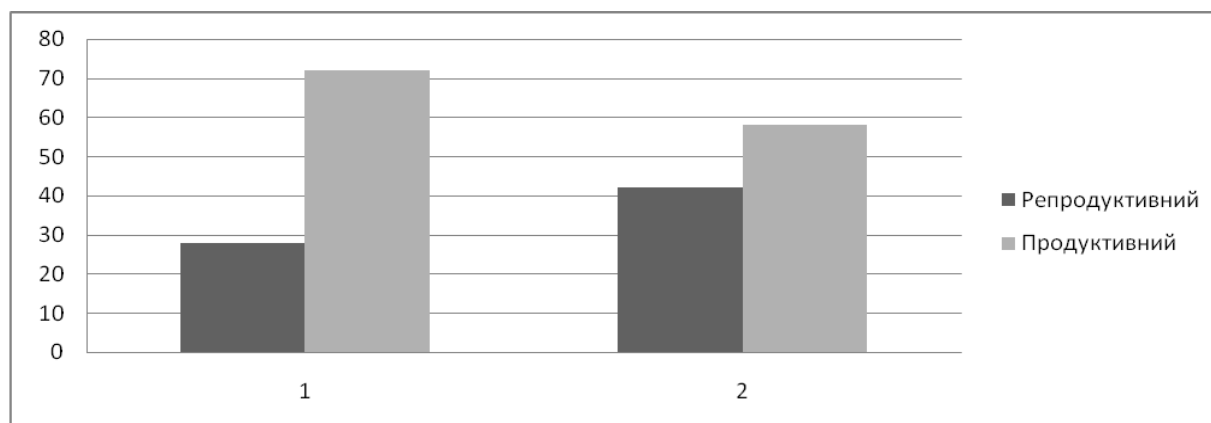

1. Чи доцільно у процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури приділяти необхідну увагу формуванню продуктивного педагогічного мислення?

2. Чи важливо для майбутніх вчителів фізичної культури вміння продуктивно мислити й приймати ефективні й адекватні рішення в навчально-виховному процесі?

Рис. 1. Доцільність і важливість професійного мислення

Зазначимо, що на практиці 42% викладачів дотримуються репродуктивного виду розв'язання педагогічних завдань, спираючись на вже відомі способи їх вирішення, і лише близько 58% опитаних у своїй педагогічній діяльності надають перевагу оригінальному розв'язанню професійних завдань за допомогою власного інтелекту та творчого підходу, що відповідає продуктивному мисленню (рис. 2).

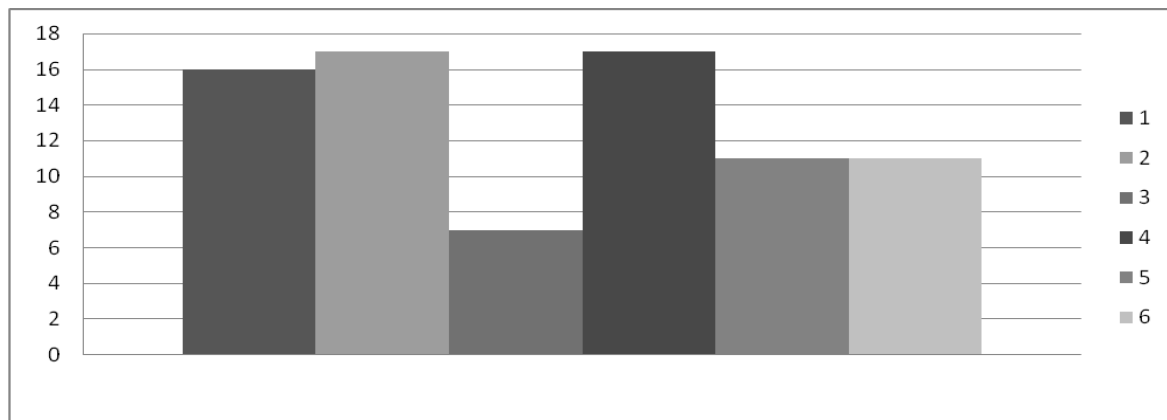
1. Розвитку якого виду професійного мислення, на Вашу думку, необхідно приділяти більшу увагу в процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури?

2. Якому способу розв'язання завдань педагогічної діяльності Ви надаєте перевагу?

Рис. 2. Види професійного мислення

На основі опитування з'ясовано, якими засобами викладачі найчастіше здійснюють формування продуктивного педагогічного мислення у процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Проранжувавши результати відповідей, ми отримали такий результат: 17% викладачів використовують “творчі завдання” і “проблемні ситуації”, 16% – “інноваційні технології” як основний засіб формування продуктивного пе-

дагогічного мислення, 11% педагогів використовують “роботу у дискусійних групах” та “інформаційні технології” і лише 7% викладачів застосовують “інтерактивні технології” як засіб підготовки майбутніх учителів фізичної культури (рис. 3).

1. Інноваційні технології. 2. Творчі завдання. 3. Інтерактивні технології.
4. Проблемні ситуації. 5. Робота у дискусійних групах. 6. Інформаційні технології.

Рис. 3. Засоби формування продуктивного педагогічного мислення

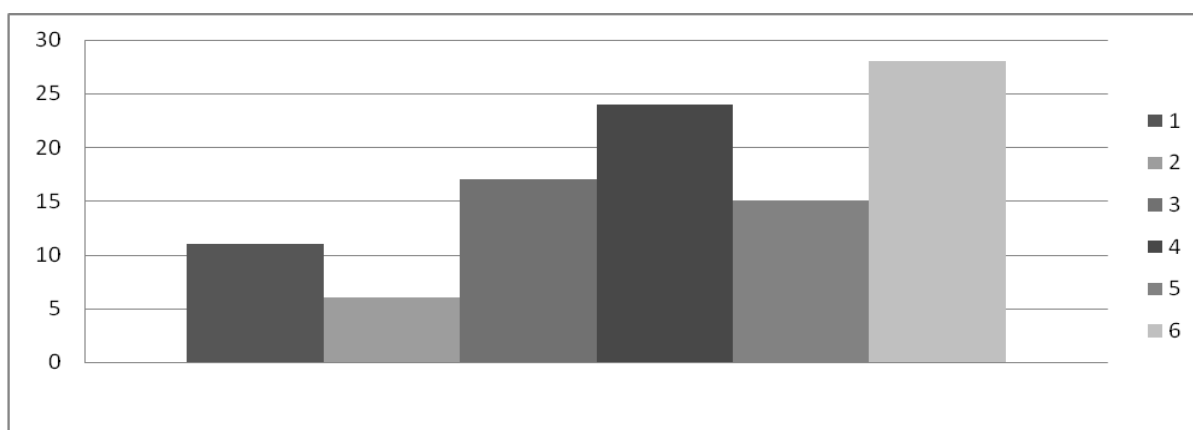
Необхідно зазначити, що, незважаючи на абсолютну підтримку викладачами важливості формування продуктивного педагогічного мислення у майбутніх учителів фізичної культури, на практиці ситуація залишається не такою позитивною. Лише 6% викладачів зуміли правильно виділити твердження, що відображає продуктивне педагогічне мислення:

- ✓ 1. У вирішенні проблеми зупиняюся на незвичних, своєрідних варіантах її розв’язання.
- 2. У вирішенні проблеми дію автоматично, не замислюючись над іншими варіантами.
- 3. У вирішенні проблеми дію за схожими, подібними варіантами.
- ✓ 4. У вирішенні проблеми шукаю різні компромісні варіанти.
- ✓ 5. У вирішенні проблеми використовую останні досягнення теорії і практики.
- 6. У вирішенні проблеми дію так, як її розв’язував мій учитель.
- 7. У вирішенні проблеми зіставляю різні варіанти й вибираю найкращий.
- 8. У вирішенні проблеми шукаю легкі способи й покладаюся на інтуїцію.
- ✓ 9. У вирішенні проблеми орієнтуюся на оригінальні способи.
- 10. У вирішенні проблеми намагаюся уникати ситуацій, які потребують від мене власних варіантів.

Решта опитаних (94%) не змогли виокремити відповідні твердження або ж поєднували їх з неправильними, що свідчить про неповне розуміння викладачами характеристик продуктивного мислення.

Отримані результати дають підстави стверджувати, що далеко не всі педагоги розуміють сутність продуктивного мислення та яким чином цей вид мислення виявляється у практичній діяльності. Нерозуміння сутності й проявів цього мислення викладачами може стати на заваді його формування в студентів. Підтвердженням цього є відповіді педагогів, які зізнаються, що якість знань, умінь і навичок, отриманих студентами під час теоретичної та практичної підготовки у ВНЗ, у середньому на 50% забезпечує формування продуктивного педагогічного мислення їх випускників.

Зазначимо, що не завжди викладачі націлюють студентів на самостійний і творчий пошук у вирішенні завдань. Так, на запитання “Яким чином студенти здійснюють самостійну підготовку до занять?” 28% педагогів відповіли, що спрямовують їх на самостійний пошук необхідних матеріалів до занять, заохочуючи їх творчість. Більшість викладачів (58%) стверджують, що вони використовують рекомендований матеріал з одного або декількох літературних та інтернет-джерел. Такий підхід, на жаль, не стимулює прояву творчості й самостійності у студентів, а лише сприяє репродуктивному типу мислення та механічній передачі знань. Водночас лише 15% студентів, на їх думку, використовують матеріал із рекомендованих джерел і самостійно шукають додатковий (рис. 4).

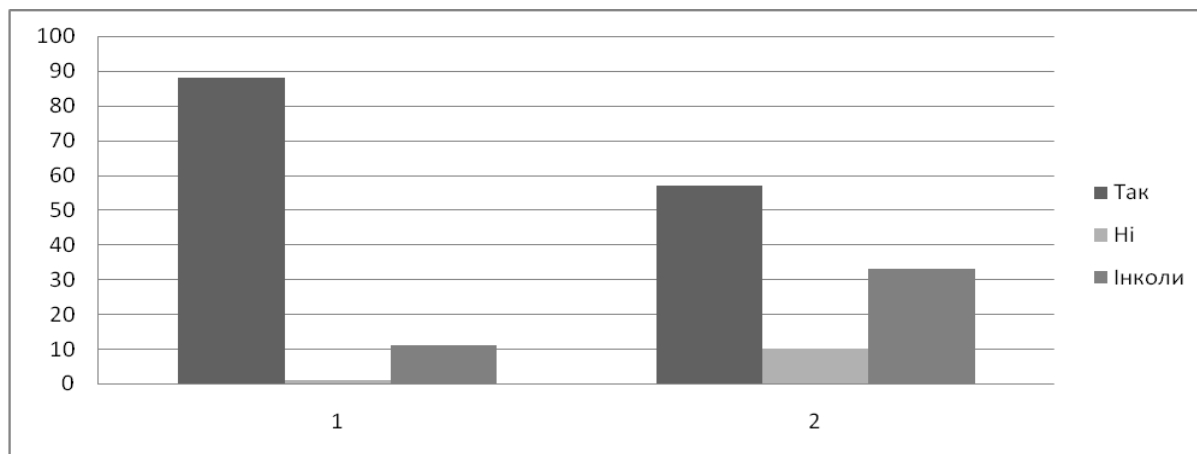
1. Використовують матеріал із рекомендованого джерела.
2. Використовують матеріал із рекомендованих літературних джерел.
3. Використовують матеріал із рекомендованих інтернет-джерел.
4. Використовують матеріал із рекомендованих літературних та інтернет-джерел.
5. Використовують матеріал із різних рекомендованих джерел і самостійно шукають додатковий.
6. Самостійно шукають матеріал із літературних та інтернет-джерел, який необхідний для занять.

Рис. 4. Самостійна підготовка до занять

Цікавими виявилися відповіді на запитання щодо використання інноваційних технологій навчання. Так, понад 88% педагогів вважає за доцільне включити у фахову підготовку майбутніх учителів фізичної культури

інноваційні педагогічні технології як засіб формування продуктивного мислення. Частково погоджується з таким твердженням 11% та 1% проти.

Більшість опитаних (57%) підтверджує використання інноваційних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Взагалі не використовують їх у навчально-виховному процесі 10% опитаних. Лише 33% викладачів інколи вдаються до таких технологій у навчальному процесі (рис. 5). Натомість, менша частина педагогів змогла назвати хоча б якісь технології, які використовують у процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Переважно вони зводяться до інформаційних і комп'ютерних технологій навчання. Результати таких відповідей наводять на думку, що викладачі не повною мірою володіють спектром інноваційних технологій і не завжди застосовують їх у фаховій підготовці, зокрема у формуванні продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

1. Чи доцільно у процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури ознайомлювати їх із теорією і практикою інноваційних педагогічних технологій?

2. Чи використовуєте Ви інноваційні педагогічні технології у процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури?

Рис. 5. Використання інноваційних педагогічних технологій

Обґрунтовуючи результати опитування викладачів щодо формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури, можна зробити такі **висновки**:

1. На думку абсолютної більшості педагогів, формування продуктивного педагогічного мислення є доцільним (98%) і важливим (94%) у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

2. Майже 72% опитаних стверджують, що необхідно приділяти більше уваги формуванню продуктивного мислення у процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної. Проте, на практиці 42% викладачів дотримуються репродуктивного мислення, спираючись на уже відомі способи розв'язання практичних завдань.

3. На думку викладачів, якість знань, умінь і навичок, набутих студентами під час теоретичної та практичної підготовки, лише на 50% забезпечує формування в них продуктивного педагогічного мислення. Більшість викладачів (58%) використовують підхід, який не стимулює прояву творчості й самостійності у студентів, а лише сприяє репродуктивному типу мислення та механічній передачі знань.

4. Понад 88% педагогів вважає за доцільне використовувати у процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури інноваційні технології як засіб формування продуктивного мислення. Однак, на практиці лише 57% використовує інноваційні технології в навчально-виховному процесі.

Перспективи подальших досліджень будуть присвячені вдосконаленню практики щодо підвищення якості формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

Список використаної літератури

1. Ашмарин Б. А. Теория и методика педагогических исследований в физическом воспитании : пособие для студентов, аспирантов и препод. ин-тов физ. культуры / Б. А. Ашмарин. – Москва : Физкультура и спорт, 1978. – 223 с.
2. Бойченко В. Формування педагогічного мислення майбутніх учителів як психолого-педагогічна проблема [Електронний ресурс] / В. Бойченко. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis_64.exe?...2.
3. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури [Електронний ресурс] / І. Б. Гринченко. – Режим доступу: <http://www.nniif.org.ua/File/12gibsnv.pdf>.
4. Куони Е. Ю. О формировании педагогического мышления у студентов / Е. Ю. Куони // Высшее образование в России. – 2009. – № 9. – С. 160–163.
5. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. / Людмила Петрівна Сущенко ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 2003. – 46 с.
6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2 / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 248 с.
7. Новый тлумачний словник української мови / укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – Київ : Аконт, 1998. – 351 с.

Стаття надійшла до редакції 18.08.2014.

Гуменюк С. В. Опрос преподавателей по формированию продуктивного педагогического мышления будущих учителей физической культуры

В статье проанализированы результаты опроса преподавателей по формированию продуктивного педагогического мышления будущих учителей физической культуры, а также использования инновационных технологий в процессе их профессиональной подготовки. Выявлено, что педагоги единодушны в том, что формирование продуктивного педагогического мышления и использования инновационных технологий является целесообразным и важным в профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры.

Опрос преподавателей, которые непосредственно участвуют в профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры, способствовало не только выяснению ситуации, но и широкому обсуждению основных проблем и определению

эффективных путей совершенствования практической работы по повышению качества формирования продуктивного педагогического мышления.

Ключевые слова: *продуктивное мышление, учителя физической культуры, опрос, преподаватели, инновационные технологии.*

Gumenyuk S. The Teachers' Survey Concerning the Forming a Productive Pedagogical Thinking of the Future Physical Training Teachers

This article analyzes the teachers' survey results concerning the forming a productive pedagogical thinking of the future physical training teachers and the usage of the innovative pedagogical techniques during their training. It is considered that teachers are unanimous about the formation of the productive pedagogical thinking and the usage of the innovative teaching technologies is appropriate and important in the training of the future physical education teachers. But at the same time, in practice, almost half of the teachers observed the reproductive style of thinking in solving problems. Despite the absolute importance of supporting teachers thinking, only 6% of teachers were able to correctly identify statements that characterize productive pedagogical thinking. The quality of the acquired knowledge and skills in the theoretical and practical training in high school, in the teachers' opinion, ensures the formation of a productive pedagogical thinking their graduates, on average, only 50%. More than half of the respondents (57%) confirms the usage of the innovative educational technologies in the professional training of the future physical education teachers. In contrast, less than half of the teachers are able to call innovative technologies that they use in the preparation of their students. Basically, they are reduced to information and computer technology education.

The survey of the teachers, who are directly involved in professional training of the future physical education teachers, has contributed not only to clarify the situation, but also to have a wide discussion about the major issues and identify the effective ways to improve the practical work and the quality of forming the productive pedagogical thinking.

Key words: *productive thinking, teachers of physical training, surveys, teachers, innovative technologies.*